

Závěrečná zpráva specifického výzkumu 2014
Zakázka 2140, pracoviště 1530, činnost 1210

Název projektu: Analýza vyučovací hodiny výtvarné výchovy s využitím videozáznamu za účelem podpory reflexe didaktických postupů v hodině VV

Specifikace řešitelského týmu

Odpovědný řešitel: **Mgr. Kateřina Štěpánková**

Spoluřešitel : **Mgr. Magda Munzarová**

Studenti magisterského studia na PdF UHK:

Eliška Haniková, PZS1- Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, 4. roč.

Klára Havlíčková, PZS1- Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, 3. roč. ID: 29714,

Barbora Jindřišková, PZS1- Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, 3. roč. ID: 29668,

Zetková Barbora, PZS1- Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, 3. roč. ,ID: 30201

Celková částka přidělené dotace: 50.720 .- Kč

Stručný popis postupu při řešení projektu:

Cílem výzkumu bylo využití videozáznamu jako prostředku ke zkoumání vybraných didaktických výstupů studentů učitelství 1. stupně ZS1. Pozornost byla soustředěna především na motivační část, která je klíčová pro formulaci výtvarného problému, cíle hodiny i jejího hodnocení.

Videozáznam byl využit :

1. pro možnost práce s obrazem i textem, který vznikne přepisem hodiny, tzv. „Dual coding“ (Beck, 2014)
2. pro možnost analyzovat hodinu detailně díky opakování záznamu
3. pro autenticitu, která umožňuje kvalitnější kódování díky schopnosti vyvolat dřívější mentální reprezentaci

Rámcovým designem výzkumu byla případová studie. Převážně byly využity interpretativní techniky vyvinuté v rámci zakotvené teorie (kódování) i etnografického výzkumu (pozorování, analýza dokumentů). Data byla pořízena prostřednictvím videozáznamu hodin výtvarné výchovy, hodiny byly vedeny studenty při jejich průběžné pedagogické praxi. Celkově bylo nahráno 32 hodin výtvarné výchovy, na základě analýzy, kdy hodnotitelé zařazovali sledované jevy do předem definovaných kategorií, bylo vybráno 6 vyučovacích jednotek, které byly doslovně přepsány a v textové podobě následně kódovány. Tři vyučovací jednotky měly hodinovou dotaci (45 min.) a byly realizovány v 1. třídě, tři byly dvouhodinové (2x 45 min.) a realizovaly se ve 3. třídě.

Zaměření výzkumu na pedagogické praxe vycházelo z potřeby zjistit, jaké jsou překážky, které brání realizaci „dobré hodiny“ výtvarné výchovy. Jednalo se částečně o reakci na požadavek studentů na obsah vyučovacích hodin didaktik výtvarné výchovy. Od nich očekávali především seznam technik, námětů a návodů. Poptávka „Co“ a „Jak“ dělat dominovala nad potřebou naučit se využívat vlastní zdroje při hledání námětů pro hodiny. Otázka „Proč“, která ověřuje smysl hodiny (proč tento námět, proč tato technika, jakou schopnost rozvíjí, co přináší, jaký sleduje specifický vzdělávací cíl, atd.), nebyla studenty

vnímána jako pomocná, ale naopak jako zatěžující. Důvod pro analýzu motivační části hodiny vyplýval i ze specifika předmětu. Schopnost tvořit a výtvarně se vyjadřovat je na motivaci výrazně závislá.

Výzkumná otázka směřovala k identifikaci překážek v hodině výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ se zaměřením na motivační část hodiny a vytvoření základů teorie, objasňující tyto překážky. (Jaké jsou překážky bránící realizaci tvořivé hodiny výtvarné výchovy a rozvoji tvořivého potenciálu dětí, jak se projevují v motivační části hodiny, kdo se na nich podílí, co je vytváří, jaké jevy s nimi souvisí.)

Souhrnně bylo cílem spec. výzkumu :

- zvýšit schopnost studentů připravit tvořivou hodinu VV
- přeformátovat dlouhodobě utvářený pohled na VV jako relaxační či produktově zaměřené hodiny bez specifického vzdělávacího cíle
- ověřit možnosti videozáznamu jako výukového prostředku v didaktice VV
- zvýšit znalostní vybavenost a pozorovací kompetence studentů učitelství 1. stupně před vstupem na praxi

Předchozí analýza didaktických příprav studentů na hodiny výtvarné výchovy (180) a studentských záznamů hodin ve strukturovaných hospitačních arších (55) (byly řešeny v rámci specifického výzkumu v roce 2013) pomohly pojmenovat chybové momenty v hodinách výtvarné výchovy z pohledu didaktiků a vytvořit tak představu o základních kategoriích. Ty byly dále zpřesňovány na základě kódování prepisů hodin.

Videozáznamy byly pořizovány pouze ve třídách, kde byl rodiči škole udělen souhlas s pořizováním audiovizuálních záznamů. Záznam byl natočen jednou statickou kamerou umístěnou v blízkosti učitele (tzv. učitelskou kamerou) z důvodu zabezpečení kvalitnější zvukové stopy a potřeby zaznamenat především učitelovu aktivitu. V případě nutnosti bylo s kamerou zacházeno dynamicky (motivace probíhající v jiné části třídy, ve skupinách apod.) Nahrávky byly pořizovány během letního a zimního semestru 2013/14.

Fáze řešení a způsoby zapojení studentek do realizace specif. výzkumu:

- **A. Pořizování videozáznamů** z hodin výtvarné výchovy vedené studenty ZS1 během průběžných praxí. Cílem bylo zaznamenat především motivační část hodiny, která ovlivňuje průběh a cíle hodiny VV.
- **B. Analýza záznamů**
 - *transkripce textů*
 - *kódování prepisů hodin* na základě předem stanovených kritérií, např. námět hodiny, odborná výtvarná terminologie vztahující se k učivu, učivo samotné, motivační část, didaktická znalost obsahu, psycho didaktické kompetence, vymezení časové osy apod. (studentky si na základě kódování dle kategorií zároveň uvědomily účelnost důležitých fází hodiny ve vztahu k časové ose).
 - *samostatné pozorování videozáznamů společně s textem* (studentky určovaly: cíl hodiny, didaktický záměr definovaný učitelem, způsob motivace, deficit v hodině + uplatnění vlastního pozorování)
 - *společné analýzy záznamů hodin* všech zapojených studentů spolu s řešitelkami projektu a následné vypracování reflexí

- **vypracování esejí** shrnujících vlastní reflexe hodin - přínosy pozorování individuálního, ve vrstevnické skupině, s didaktikem, pouze s textovým prepisem záznamu, společně s videozáznamem
- **D.** Na základě analýzy studentských reflexí z pozorovaných hodin a záznamů didaktiků ze společných pozorování proběhlo závěrečné vyhodnocení.

Splnění kontrolovatelných výsledků řešení:

Publikační výstup projektu:

Katerina Stepankova, Magda Munzarova, Barbora Jindriskova. *Motivation in the art education- teaching quality indicator*. Sborník příspěvků Mezinárodní Masarykovy konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky (15.-19.12.) 2014. Hradec Králové: MAGNANIMITAS. 5. vyd. 2014. ISBN 978-80-87952-07-8, ETTN 042-14-14030-12-4.

Přehled realizovaných výdajů:

a) osobní náklady

Za práci a řešení výzkumného projektu (příprava a vedení výzkumu, zpracování výsledků výzkumu, publikační výstupy), koordinaci studentů spoluřešitelů a ostatních studentů, kteří byli začleněni do výzkumné skupiny.

Odměny pro 2 řešitele Mgr. Kateřinu Štěpánkovou a Mgr. Magdu Munzarovou (akademické pracovníky) ve výši 5.976,49,- Kč (vč. odvodů ZPP a ZSP).

b) stipendia

Za práci na výzkumu (pořizování videozáznamů, prepisy textů jednotlivých výstupů z hodin VV, analýzy ze samostatných a společných pozorování, zpracování výsledků výzkumu bylo vyplaceno stipendium čtyřem studentkám spoluřešitelkám ve výši 20.000,-Kč. (stud. E. Haniková, K. Havlíčková, B. Jindřišková, B. Zetková)

c) materiálové náklady

K ukládání a přenosu dat výzkumného materiálu byly zakoupeny dva externí disky v hodnotě 3.678,- Kč.

Materiálové náklady tak činily celkem 19.602,- Kč (kancelářské potřeby 520,- Kč, spotřební materiál - knihy 15.404,- Kč, technické mat. - 2 ks externí disk HD Samsung M3 – 3.678,- Kč.) viz. příloha – výsledovka s očekávanými náklady.

g) cestovné, konferenční poplatky

Náklady za konferenční poplatek činily 1600,- Kč. (Mezinárodní Masarykova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky, Hradec Králové, 15.-19.12. 2014)

Překlad článku do anglické verze 3.000,- Kč.

Cestovné spojené s exkurzí se studentkami do Prahy – edukativní galerijní program (606,- Kč.)

Celkem realizované výdaje projektu činily 50.784,49 Kč

Povinné přílohy:

kopie výstupů (článek, česká a AJ verze)

výsledovka s očekávanými náklady

V Hradci Králové 5.1. 2015

Mgr. Kateřina Štěpánková